

De prof die weg moest 2

Een hoogleraar die jarenlang medewerkers zwartmaakte, bedreigde en (seksueel) intimideerde moet de universiteit verlaten, maar mag wel onderzoek blijven doen. Het college van bestuur wil niet zeggen om wie het gaat, zelfs niet dat hij een professor sterrenkunde is

‘We hadden veel eerder moeten ingrijpen’

Dat een Leidse hoogleraar zich jarenlang schuldig heeft gemaakt aan machtsmisbruik, genderdiscriminatie en intimidatie, had eerder moeten worden gesignaleerd, zegt collegevoorzitter Annetje Ottow. ‘Ik geneer me te pletter.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Het college kwam zelf met het nieuws naar buiten, maar heeft niet bekendgemaakt wie de hoogleraar is. Waarom noemt u de naam niet?
‘Wij kunnen niet anders, omdat de Nederlandse privacywet voorschrijft dat wij geen namen mogen noemen. Wij vinden het ongelooflijk belangrijk om transparantie te betrachten waar we kunnen en te laten zien dat we dit niet tolereren. Tegelijkertijd zijn we heel erg gebonden aan privacy, omdat het een persoon en werknemer betreft. Ik kan dus niets zeggen wat naar de persoon herleidbaar is.’

Wanneer kwamen de klachten binnen?

‘In mei is de decaan – ik noem faculteit noch instituut – door een groep van vier vrouwelijke melders benaderd. Ook diverse getuigen, zowel mannen als vrouwen, hebben zich gemeld. De decaan nam het heel serieus en heeft het diezelfde dag nog bij het college gemeld.
‘Kort daarna is de betreffende persoon door ons gehoord, waarna we hem op non-actief hebben gesteld en hem de toetreding tot alle gebouwen van de universiteit hebben ontzegd. De veiligheid van de klagers was voor ons cruciaal, we wilden aan hen laten zien dat we er alles aan deden hun veiligheid te garanderen.
‘Op 31 mei hebben we de Klachtencommissie ongewenst gedrag de opdracht gegeven een onderzoek in te stellen. Op 6 oktober is het onderzoeksrapport ons toegekomen. Vervolgens hebben we de beklagde gehoord en de Raad van Toezicht ingelicht. Op 18 oktober hebben we vastgesteld dat de gedragingen hebben plaatsgevonden zoals de commissie heeft beschreven. Toen hebben we het definitieve besluit genomen om de non-actiefstelling en gebouwtzegging door te zetten. Hij is never nooit meer welkom op deze universiteit.’

Wat houden die gedragingen in?

‘Uit het onderzoek blijkt dat er enkele jaren lang sprake was van ongelijke machtsverhoudingen en afhankelijkheidsrelaties. Dat heeft in dit geval geleid tot intimiderend en ongewenst gedrag.
‘Het gaat om een stelselmatig patroon van zwartmaken, machtsmisbruik, genderdiscriminatie, onbeschoft gedrag, kleineren in het openbaar en de voortdurende dreiging dat het carrièreverloop van de klagers zou worden beschadigd. Verder zijn er opmerkingen met seksuele lading gemaakt en heeft de commissie geconstateerd dat hij een medewerker minimaal één keer ongewenst lichamenlijk heeft benaderd.
‘De commissie is uiterst zorgvuldig te werk gegaan. Voor waarheidsvinding is niet alleen gebruikgemaakt van de meldingen van de klagers en de getuigen, maar ook van schriftelijke stukken.’

Wat heeft de beklagde gezegd over de aantijgingen?

‘Daar ga ik geen mededelingen over doen, dat gaat over de persoon.’

Hij is alleen op non-actief gesteld, maar niet ontslagen. Waarom niet?

‘Omdat de commissie ook heeft vastgesteld dat de wetenschappelijke kwaliteit van deze hoogleraar buiten kijf staat, is er geen enkele aanleiding om

hem het professoraat te ontnemen. We zeggen alleen dat hij gezien zijn gedragingen niet meer welkom is op deze universiteit.’

Dus thuis kan hij nog verder met zijn werk?

‘Hij mag op persoonlijke titel nog onderzoek doen en daarbij vermelden dat hij hoogleraar of emeritus hoogleraar is van de Universiteit Leiden. Maar in het optreden naar buiten moet dan weer wel duidelijk zijn dat hij niet als hoogleraar *namens* de Universiteit Leiden optreedt. Ook mag hij geen onderwijs meer geven op deze universiteit. Dat is best een ernstige maatregel.’

De klagers en getuigen zijn allemaal medewerkers. Er zijn dus geen studenten bij betrokken?

‘In algemene zin kun je dat zeggen, onder de klagers en getuigen zijn geen studenten, maar we sluiten niet uit dat er ook studenten mogelijk getuige zijn geweest van zijn ongewenste gedrag.’

Hoe kon hij jarenlang collega's intimideren?

‘Vooropgesteld: ik was diepbedroefd na het gesprek met de klagers en ik vind het verschrikkelijk dat dit is gebeurd. Ik geneer me te pletter. Maar ik vind er geen doekjes om: dit had door het instituut en de universiteit eerder moeten worden gezien en er had eerder moeten worden ingegrepen. De commissie constateert dat ook.
‘Met het betreffende instituut gaan we bekijken hoe we de sociale veiligheid en het werkklimaat kunnen verbeteren en hoe we signalen op de werkvloer eerder kunnen oppikken. Daarna willen we ook met de decanen in gesprek om te kijken of we alert genoeg zijn op dit soort gedrag.’

Het college is al langer bezig met dit onderwerp. Waarom is dat onvoldoende?

‘De formele kant hebben we op orde: we hebben vertrouwenspersonen, een ombudsfunctionaris, klachtenregelingen en -commissies. Maar alleen lotten instellen waar mensen heen kunnen, is niet genoeg.
‘Sterker nog: je kan niet tegen klagers zeggen: we hebben allerlei plekken om je te melden, waarom ben je niet eerder naar ons toegestapt? Het gaat erom dat het gedrag verkeerd is. Als werkgever heb je de verplichting om voor een veilige werkomgeving te zorgen. Daar moet het systeem op zijn ingericht.
‘Aan de preventiekant kunnen we dus nog stappen zetten. Dat willen we doen door meer op professionele ondersteuning in te zetten en leidinggeevenden en werknemers beter equipieren. Leidinggeevenden bijvoorbeeld moeten we meer training geven in hoe om te gaan met werknemers die problemen hebben met collega's en hoe dat vervolgens kan worden aangepakt. Die gesprekken moeten we beter voeren.
‘Maar ook vragen als hoe je met sociale veiligheid moet omgaan, waarop je als leidinggevende moet letten en hoe je elkaar aanspreekt horen daarbij.
‘We zijn ook bezig met erkennen en waarderen, waarbij het niet meer alleen moet gaan over het binnenhalen van grote subsidies en prijzen. Onderzoek moet meer een teamprestatie worden. Dit alles is alleen niet van vandaag op morgen veranderd.’

Universiteit stuurt hoogleraar weg na intimidatie en machtsmisbruik

Een hoogleraar sterrenkunde van de Universiteit Leiden heeft zich jarenlang schuldig gemaakt aan ernstig grensoverschrijdend gedrag. Dinsdag maakte het college van bestuur bekend dat de professor, die al eerder op non-actief was gesteld, niet meer mag terugkeren.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Het college van bestuur zegt in verband met privacywetgeving niet te kunnen zeggen wie de weggestuurde academicus is, maar meerdere bronnen melden aan *Mare* dat het gaat om een hoogleraar sterrenkunde. Universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke wil dat niet bevestigen. De hoogleraar heeft zich schuldig gemaakt aan ‘zwartmaken, machtsmisbruik, genderdiscriminatie, onbeschoft gedrag, kleineren in het openbaar’, zei collegevoorzitter Annetje Ottow dinsdagavond tegen *Mare*. Ook dreigde hij voortdurend het carrièreverloop van medewerkers te beschadigen.
Verder heeft de hoogleraar opmerkingen gemaakt ‘met seksuele lading’ en heeft de commissie in één geval geconstateerd dat hij een medewerker ‘ongewenst lichamenlijk heeft benaderd’.
De machtsmisbruik en intimidatie hebben jarenlang plaatsgevonden, tot afgelopen mei vier vrouwelijke medewerkers naar de decaan stapten. Ook hebben diverse getuigen zich gemeld, onder wie ook mannen. De decaan heeft het college van bestuur nog diezelfde dag op de hoogte gesteld. Kort daarop heeft het college de professor gehoord, waarna hij op non-actief werd gesteld en niet meer welkom was in de universiteitsgebouwen. Ook liet het college een onderzoek instellen door de onafhankelijke Klachtencommissie ongewenst gedrag.
Op basis van de bevindingen van de commissie

heeft het college dinsdag besloten dat hij definitief niet meer mag terugkeren op de universiteit, geen promovendi meer mag begeleiden, geen onderwijs meer mag geven en geen gebruik meer mag maken van voorzieningen die hoogleraren en emeriti hebben.
Dat is niet hetzelfde als ontslag. ‘Omdat de commissie ook heeft vastgesteld dat de wetenschappelijke kwaliteit van deze hoogleraar buiten kijf staat, is er geen enkele aanleiding om hem het professoraat te ontnemen’, zei Ottow dinsdagavond.
‘Hij mag op persoonlijke titel nog onderzoek doen en daarbij vermelden dat hij hoogleraar of emeritus hoogleraar is van de Universiteit Leiden. Maar in het optreden naar buiten moet dan weer wel duidelijk zijn dat hij niet als hoogleraar *namens* de Universiteit Leiden optreedt.’
De hoogleraar behoudt dan ook zijn salaris, laat woordvoerder Van Overbeeke woensdag na aanvullende vragen weten.
Op de vraag waarom er niet voor is gekozen hem te ontslaan, zegt ze: ‘Daar zijn onder meer arbeidsrechtelijke redenen voor, maar hier kunnen we niet nader op ingaan omdat dit afbreuk kan doen aan privacy.’ Volgens haar heeft ‘verwijdering van universitaire gebouwen’ een ‘vergelijkbaar effect’ als ontslag.
Bovendien mag de hoogleraar niet zelf contact opnemen met collega's van de universiteit. ‘Geliet op de ongewenste gedragingen vinden we het noodzakelijk dat hij geen contact heeft met collega's, de klagers en getuigen’, aldus Van Overbeeke. ‘We kunnen medewerkers niet verbieden zelf contact met hem op te nemen, maar andersom is niet aan de orde.’
Bronnen zeggen tegen *Mare* dat er een juridische procedure loopt. Van Overbeeke kan dat niet bevestigen. ‘De universiteit kan niets zeggen over een juridisch onderzoek door beklagde of klagers, ook dit valt onder hun privacy.’

Het lijden van Mahler (en wat studenten daarvan kunnen leren)

Ik loop met mijn uitgeklapte, witte paraplu in de hand over de historische begraafplaats Groenesteeg, waar sinds 1975 niemand meer ter aarde is gelegd. Terwijl ik de regendruppels hoor kletteren, moet ik bij het aanzicht van de graven en de bomen, die het eeuwige leven zowat symboliseren, aan het lied *Ich bin der Welt Abhanden Gekommen* van Gustav Mahler denken.

Vrij vertaald gaat *Voor de wereld ben ik voorgoed verloren* over de mens die zijn wereldse einde gekend heeft en zich nu in een hemelse orde bevindt, met de rug naar het aardse bestaan gekeerd. Mahlers vrouw Alma moest bij het horen van het lied denken aan de tombes van de kardinalen die in Romeinse kathedralen de rust bewaken. Ook al is Alma nooit in Leiden geweest en heeft ze bij een wandeling over Groenesteeg nooit aan het lied kunnen denken, was ze figuurlijk wel erbij toen haar man Gustav Leiden bezocht.

In het jaar 1910 was het leven voor Mahler een deemoedige kruisdraging. Hij zat al een paar jaar in een vastgelopen huwelijk met Alma (die inmiddels vreemding met een andere heer), hij griede nog voortdurend over het verlies van zijn dochter in 1907 en zijn voortdurend lichamenlijk lijden aan onder meer diffierie bracht hem ertoe contact op te nemen met Sigmund Freud.
Na enkele pogingen lukte het om een afspraak te plannen, Freud verbleef die zomer in Noordwijk en Mahler moest ook in Nederland zijn, dus Leiden was de beste plek om elkaar te treffen.

Hoewel er relatief weinig bekend is over hun tocht door de stad, is het wel bekend dat ze door de Breestraat hebben gewandeld en dat ze een glaasje in In Den Vergulden Turk dronken. Mahlers leven stond rond 1910 in het teken van een persoonlijke crisis: los van zijn privéleed zetten ook zijn composities maar geen zoden aan de dijk. Hij werd geroemd voor zijn dirigeren, maar zijn symfonieën konden destijds op weinig enthousiasme rekenen. Een overmaat aan liefdesverdriet, een gebrek aan erkenning voor de eigen prestaties en een bezoek aan een psycholoog moet voor sommige Leidse studenten bekend in de oren klinken.

Mahler was honderdwaalf jaar terug het voorland van onze generatie en daardoor kreeg zijn bezoek aan onze studentenstad een symbolische lading. Freud overtuigde hem om toch nader tot Alma te komen en vooral om het werk aan zijn negende symfonie voort te zetten.
Hoezeer ook zijn werk maar niet aansloeg (hij werd bij premierses soms uitgelachen door het publiek) had hij het in latere briefwisselingen wel over een wijze om om te gaan met zijn smart.
Erkenning is een menselijke behoefte en daar schort het ook bij de Leidse studenten nog weleens aan, maar Mahler keek bij dit gebrek over zijn eigen dood heen: zijn tijd kwam nog wel zei hij. Zijn symfonieën zouden wel hun tijd vinden. Dit relativeringsvermogen brengt de kunstenaar gewetenstrust, helemaal als die overtuigd is van de eigen creaties.
Hoevel de student op een andere manier erkenning zoekt, is dat relativeringsvermogen zo slecht nog niet. ‘Een vak niet gehaald? Ach, Mahlers erkenning kwam ook pas na zijn dood. Laten we een biertje drinken, gozer.’

Gemeente ernstig bezorgd over studentenwelzijn

De gemeente maakt zich grote zorgen over het psychische welzijn van Leidse studenten en heeft een actieplan studentenwelzijn opgesteld.

DOOR VINCENT BONGERS

Uit de landelijke 'monitor mentale gezondheid studenten hoger onderwijs 2021' bleek dat 51 procent van de studenten psychische klachten ervaren. 'Zorgwekkend', schrijft de gemeente. Dat was gedurende corona, maar ook voor de lockdowns ging het al niet goed met studenten. Uit een onderzoek in opdracht van een Leidse huisarts blijkt dat er tussen 2016 en 2019 een duidelijke toename van GGZ-zorg onder jongeren was, vooral bij postcodes met hoge studentenpopulaties. De universiteit zette al in op betere begeleiding van studenten en stelde een wellbeing officer aan, en het aantal studentenpsychologen nam toe. De gemeente gaat nu ook hulp bieden. In het deze week gepresenteerde actieplan studentenwelzijn staat dat er een loket komt voor studenten met vragen over studiefinanciering, lenen en het aflossen van schulden. Bij voorkeur wordt de voorlichting door studenten zelf gegeven, 'naar het model van de rechtswinkel'. Een ander idee is om een 'routekaart' te maken met informatie over mentaal welzijn, en waar studenten hulp kunnen vinden. Aangezien 'buitenlandse studenten vaker te maken hebben met psychosociale klachten maar minder bekend zijn met het Nederlandse zorgsysteem, moet de kaart ook in het Engels verstrekt worden'.

Verder gaan twee studentenambtenaren onderzoek verrichten naar prestatiedruken mogelijke preventie. Er komen ook gesprekken met 'werkgevers in de regio over welke rol zij spelen bij het ontstaan van prestatiedruk'.

Ook huisvesting komt ter sprake. Om meer sociale contacten tussen studenten mogelijk te maken gaat Duwo 'ontmoetingsplaatsen creëren bij grote complexen met zelfstandige studentenwoningen'. De gemeente gaat ook meer bekendheid geven aan het bestaan van huurteams die studenten kunnen bijstaan als ze een conflict hebben met hun huisbaas. Ook kennen veel afgestudeerden die een huis zoeken de Stichting Huisvesting Werkende Jongeren niet. Deze organisatie verhuurt rond de 900 woningen.

De communicatie tussen de gemeente en studenten kan beter. Er komt 'een platform op een sociaal medium' waarop de gemeente zich direct kan richten tot 16- tot 27-jarigen. Verder wil de gemeente een Engelstalig platform met informatie over 'wonen, werken, huurrechten, ov en cultuurorganisaties waar (internationale) studenten zich bij aan kunnen sluiten'.

Ook zijn er plannen voor een koepelorganisatie die bestuurd wordt door studenten. Die moet gemeente, onderwijsinstellingen, studentengroepen en studenteninitiatieven met elkaar verbinden. Doel van deze 'social hub': 'Alle maatschappelijke studenteninitiatieven in de stad te inventariseren, ondersteunen en te coördineren.'

Er is ook aandacht voor het verbeteren van het 'sociale klimaat'. Een kerngroep met onder andere de pkv, politie, hogeschool en universiteit gaat in gesprek met studenten over thema's als consent en wat (niet) normaal is in de omgang. 'Ook moeten slachtoffers van ongewenst gedrag beter weten bij wie ze terecht kunnen.' Verder schrijft de gemeente dat 'het algemene beeld bij studentenverenigingen is dat de generatie die nu begint met uitgaan minder ervaren is en sneller over hun grenzen heen gaat'. Daarnaast zijn er 'signalen dat het middelengebruik onder studenten de afgelopen jaren is toegenomen'.

In november wordt er een 'brainstorm georganiseerd met als doel te inventariseren waar studenten graag de hulp van onze organisatie kunnen gebruiken in het tegengaan van de negatieve kanten van drugs- en alcoholgebruik'.

De samenleving duwt terug

Hoe kan de wetenschap het vertrouwen terugwinnen? Die vraag probeert minister Dijkgraaf maandag te beantwoorden tijdens de opnames van het tv-programma *De Publieke Tribune*.

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO ANNA VAN KOOIJ

'Het lijkt wel een beklagdenbankje', grappen de vier gasten terwijl ze op dinsdagochtend hun plekje zoeken in de binnenste ring van het anatomisch theater in Rijksmuseum Boerhaave. 'Nog een klein stukje naar rechts, alstublieft', instrueert de regisseur. Wetenschapsjournalist Maarten Keulemans, rechtsfilosoof Tamar de Waal, microbioloog Roel Coutinho, en cardioloog Harriette Verwey schuiven gewillig opzij. Zij hebben net een paar selfies gemaakt als Robbert Dijkgraaf, hoofdgast van het praatprogramma *De Publieke Tribune* dat deze dinsdag wordt opgenomen, het theater betreedt. 'Dus ik moet hierop gaan liggen?' gebaart hij naar de draaiende, houten snijtafel in het middelpunt van het theater waar vroeger lijken werden ontleed voor het oog van studenten. Vandaag liggen de standpunten van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op tafel. Onderwerp van gesprek: het vertrouwen in de wetenschap. Of en vooral ook: het luider wordende wantrouwen. 'Hoe komt dat en wat kan de wetenschap daaraan doen?', wil gastheer en interviewer Coen Verbraak weten. Het belang van wetenschap voor de samenleving zal alleen maar toenemen, antwoordt Dijkgraaf. Daarom moet het onderlinge contact verbeteren. 'Er wordt geduwd tegen de samenleving en die duwt terug.'

Bij wetenschappers kan dat terugduwen hard aankomen. De Waal vertelt dat zij bij uitnodigingen om erens te spreken altijd een afweging maakt over mogelijke reacties. Zij heeft in 2018 lang getwijfeld over een uitnodiging van actualiteitenprogramma Buitenhof om met de toenmalige Leidse hoogleraar Paul Cliteur te praten over vrijheid van meningsuiting. 'Toen was hij iets minder controversieel dan nu.' Het leidde inderdaad tot veel online respons. 'Er zitten leuke dingen bij, maar ook heel veel bagger.' Ook Coutinho heeft die ervaring. Nadat hij in 2009 als RIVM-directeur Infectieziekten geruchten dat vaccins schadelijk zouden zijn 'indianenverhalen' noemde, kwamen critici agressief verhaal halen bij een lezing in Amsterdam. 'Ik heb moeten vluchten omdat ik bijna fysiek bedreigd werd.'

Over de oorzaken zijn de sprekers een stuk minder eensgezind. De minister denkt dat veel mensen wetenschap zien als een opeenvolging van revoluties, terwijl onderzoekers juist voortbouwen op heel veel be-

staande kennis. 'Einstein kwam en wierp het beeld van Newton omver, maar we kunnen nog steeds Newtons theorie gebruiken en eigenlijk zit Einstein voor alle-daagse toepassingen ergens in de tiende decimaal. Dat klinkt wat kleinerend, maar het is wel waar. Wetenschap blijft op elkaar aansluiten.' De camera draait naar Keulemans. Volgens hem heeft het gebrek aan 'rolzuiverheid' van wetenschappers ze in de coronacrisis parten gespeeld. Het kabinet zegde toe de wetenschap blind te zullen volgen. 'Daarmee zet je wetenschappers wel heel erg in de kou. Je geeft hen in feite het stuur van de BV Nederland.' Dat leidt logischerwijs tot veel kritiek.

Verwey en Coutinho zien ook nog dat zakelijke belangen soms onduidelijk zijn en de wetenschap vertrouwen kunnen kosten. Samenwerkingen met bedrijven worden door de overheid en universiteiten gestimuleerd, maar kunnen onderzoek afhankelijk maken. Transparantie daarover lost het probleem niet op, betoogt De Waal. 'Je kunt uitstekend onderzoek doen voor Google. Dat zijn de beste onderzoekers ter wereld. Maar ze vragen dingen die relevant zijn voor Google. Als zij zelf met eigen inkomsten aan een universiteit hadden gezeten, hadden ze misschien onderzoek gedaan naar de schadelijke effecten.'

Met de problemen benoemd, laat de minister graag aan de wetenschap zelf over hoe ze wel met de samenleving moet communiceren. Hij heeft onlangs 10 miljoen euro gereserveerd voor een nationaal centrum voor wetenschapscommunicatie om dat uit te zoeken. 'De schoolmeestersreflex', reageert Keulemans: 'Ik herken die van wetenschappers: "Ze snappen onze wetenschap niet! Help, ik moet het beter uitlegen."' Hij vreest dat nog meer toelichting de zorgen uit de maatschappij niet zal wegnemen. Tot een felle discussie komt het wederom niet. De minister is het namelijk met hem eens: 'Het gaat niet om de volumeknop van de wetenschap, maar om de dialoog. Mensen moeten ook de gelegenheid krijgen om te delen waarom ze twijfels hebben.'

De aflevering van *De Publieke Tribune* over 'Vertrouwen in de Wetenschap' wordt uitgezonden op 13 november

Dijkgraaf gaat rente heffen op studieschuld, bonden voelen zich 'voorgelogen'

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gaat per 1 januari rente heffen op de studieschuld. Sinds 2016 was die rente nul procent, maar dat wordt 0,46 procent voor studenten in het hoger onderwijs. Studenten van het mbo betalen 1,78 procent. Ook afgestudeerden van universiteiten en hbo's die voor de invoering van het leenstelsel in 2015 studeerden gaan 1,78 procent betalen. De verschillen in tarieven zijn het gevolg van het besluit om bij de invoering van het leenstelsel de rente op een andere wijze te gaan berekenen.

'Ik kan me voorstellen dat je je als (oud-)student hier zorgen over maakt', schreef minister van Onderwijs Robbert Dijkgraaf op Twitter. Hij benadrukt 'dat duo bij

het terugbetalen van de studieschuld (inclusief rente) rekening houdt met je persoonlijke situatie. Heb je weinig inkomen, dan betaal je weinig terug.' De studentenorganisaties zijn boos over de rentehelling. Het Interstedelijk Studentenoverleg noemt het een 'zure appel' voor studenten. Het geeft studenten namelijk nog meer 'financiële kopzorgen' terwijl het een groep is die 'al meerdere keren sterk is geraakt'. Iso vreest voor een 'rampscenario' waarin de rente blijft stijgen. Studentenvakbond Lsvb noemt het besluit op Twitter 'bizar'. Een hele 'generatie studenten is gaan lenen onder de belofte van gunstige voorwaarden. Nu blijkt dat zij zijn voorgelogen.' **VB**

Raad gaat alsnog akkoord met nieuw onderwijscentrum

Het nieuwe centrum voor onderwijsadvies komt er toch. Nadat het college van bestuur garandeerde dat er geen ontslagen vallen en de financiën op orde zijn, stemde de universiteitsraad alsnog in.

DOOR VINCENT BONGERS

In het plan gaan twee afdelingen, het hoger onderwijsdeel van het Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsonderzoek en Nascholing (ICLON) en het CFI (Centre for Innovation), op in één nieuw centrum. Zo wil de universiteit de versnippering van expertise overblended (fysiek en online, red.) onderwijs tegengaan.

De universiteitsraad wilde eerder niet instemmen omdat er nog onvoldoende duidelijk was over het budget en de financiële gevolgen voor de rest van het ICLON. Ontslagen moesten zeker voorkomen worden, aldus de raad. Dat geldt ook voor medewerkers die onder de fusie vallen. Vorige week kwam het college met nieuwe informatie over het centrum. De raad besloot vervolgens de fusie nog een kans te geven. Er waren afgelopen maand twee spoedvergaderingen over het onderwerp. Rector Hester Bijl benadrukte dat er geen ontslagen gaan vallen, ook niet als de baten tegenvallen. 'De oprichting heeft geen gevolgen voor de baanzekerheid. Dat garanderen

we.' Ook medewerkers van het ICLON hoeven niet te vrezen voor hun baan, aldus het college. Er is wel een kanttekening: 'Het centrum heeft geen uitzonderingspositie, mocht de universiteit moeten bezuinigen.' De afsplitsing van het HO-gedeelte heeft financiële gevolgen voor het ICLON. 'Er is hierdoor een tekort ontstaan', zei Bijl. 'Voor 2023 zijn we daar al uit. Het ICLON zet een deel van de reserves in, en het college komt de organisatie financieel tegemoet.' Daarna heeft het ICLON nog twee jaar nodig om de klap op te vangen. 'We denken dat we samen het probleem kunnen oplossen, of in ieder geval het tekort flink kleiner kunnen maken. Mocht dat toch niet lukken, dan kijken we of er extra geld moet worden gereserveerd voor het ICLON.'

De raad spoorde het college aan veel eerder belangrijke informatie te geven. Een week eerder was er bijvoorbeeld nog geen begroting beschikbaar, terwijl die al wel was opgesteld. 'Dat speelde een essentiële rol in onze afweging', zei Rebekka van Beek van studentenpartij PBMS. 'Als we die eerder hadden gekregen dan waren deze extra vergaderingen waarschijnlijk niet nodig geweest. Dit moet echter niet de nieuwe manier van werken worden. In de toekomst zien we dit dan ook graag anders.' 'Daar is het college het helemaal mee eens', reageerde Bijl. 'We zullen daar voortaan op letten.'

'Laat ook mbo'ers meedoen aan El Cid'

De gemeente Leiden gaat in gesprek met onderwijsinstellingen en de El Cid-commissie over deelname van mbo'ers aan de introweek.

DOOR SUSAN WICHGERS

Dat blijkt uit antwoorden van het stadsbestuur op schriftelijke vragen van PvdA en GroenLinks. Op dit moment is de El Cid alleen toegankelijk voor hbo en wo-studenten. Raadsleden Bo Lemmens (PvdA) en Ahmet Kargin (GroenLinks) zouden dat graag anders zien, en wilden van het college van burgemeester en wethouders weten of zij vinden dat de El Cid toegankelijk zou moeten zijn voor alle studenten, en zo ja, of ze bereid zijn om daar gesprekken over te gaan voeren. De vraagstellers gaven als voorbeeld de introweek van Utrecht, waar dit jaar voor het eerst mbo-studenten aan mochten deelnemen. 26 mbo'ers meldden zich daarvoor aan. 'De El Cid is voor veel studenten een belangrijke kennismaking met deze stad, hun nieuwe onderwijsinstelling en het studentenleven', reageerde het college van B&W. 'Ook voor mbo-studenten zijn deze aspecten belangrijk, al dan niet in de

vorm van een El Cid-week. 'Wij zullen als gemeente in samenwerking met mbo, universiteit en hogeschool in gesprek gaan over de wensen en mogelijkheden. Daarin is het aan MBO Rijnland, Universiteit Leiden, Hogeschool Leiden en de El Cid-commissie om te kijken naar de behoeften en mogelijkheden.' Canali Korkmaz, voorzitter van de El Cid-commissie, laat weten dat de Hogeschool Leiden en de Universiteit Leiden hun opdrachtgevers zijn, en dat ze dus vooraan een introductieweek alleen voor hbo- en wo-studenten organiseren.

'Het is aan de onderwijsinstellingen om te onderzoeken hoe dit in de toekomst zal plaatsvinden', aldus Korkmaz. 'Wij als studentbestuur voeren de opdracht uit, eventuele vervolgstappen zijn niet aan ons.' Ook wilden de raadsleden weten of het stadsbestuur in gesprek kon gaan met studentenverenigingen over het toelaten van mbo'ers. Het college van B&W antwoordde dat dat afhangt van de behoefte van mbo-studenten om lid te worden van verenigingen en het beleid van verenigingen zelf, maar dat ze bereid is om ook daarover gesprekken te starten.

Molukkers demonstreren in Amsterdam, 28 november 1970

Aan de kant gezet

De Molukkers die na de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog naar Nederland kwamen zijn ‘misbruikt’, vindt Fridus Steijlen, die zijn wetenschappelijke werk weidde aan de Molukse gemeenschap. ‘Dat ik “de Witte Molukker” werd genoemd was wel ongemakkelijk.’

DOOR VINCENT BONGERS
BEELD ANP

‘Documentaire toont enkel slachtoffers en karikaturen’

Volgens Fridus Steijlen is er te weinig aandacht voor de diversiteit onder Molukkers. Dat geldt ook voor de documentaire-reeks *Molukkers in Nederland* van Coen Verbraak die in 2021 werd uitgezonden. ‘Ik vond het een rotdocumentaire. Het is een eenzijdig sensationeel verhaal dat een karikatuur maakt van de gemeenschap.’ De focus ligt vooral op geweld. ‘Heel kort samengevat is de verhaallijn: Molukse militairen komen naar Nederland, worden ontslagen, raken gefrustreerd en slaan hun kinderen. Die raken getraumatiseerd en gaan trainen kpen. *That’s it.*’

Wat hij mist in de reeks is het feit dat de Molukkers na hun aankomst in Nederland een hechte samenleving hebben opgebouwd. ‘Ze stichtten kerken en richtten kampraden op in de woonoorden. Ze zetten landelijke organisaties op, zorgden ervoor dat er cohesie was. Daar zit ook een krachtig positief element in. In de documentaire zijn Molukkers alleen maar slachtoffers.’ Zodra de Molukkers in de jaren zes-

tig naar speciaal voor hen gebouwde woonwijken verhuisden, bleef die cohesie bestaan. ‘Om de slechte staat van de woonoorden aan te zetten, toont Verbraak beelden van de barakken in 1965, vlak voordat ze worden gesloopt. Dan zie je lekkende urinoirs en dat soort zaken. Dat is beeldmanipulatie.’

Verder vindt Steijlen dat er in de serie geen aandacht is voor culturele, religieuze en etnische verschillen in de gemeenschap. ‘Er zitten bijvoorbeeld geen islamitische Molukkers in de reeks.’ Maar de documentaire heeft wel impact gehad: mensen schrokken van de ellende.

‘Die schok is op zich prima, maar heeft ook nadelen. Het heeft de woede bij Molukse jongeren tegen de Nederlandse samenleving aangewakkerd.’ De serie heeft volgens hem ook zijn weerslag op politiegagenten die in Molukse wijken werken. ‘Die agenten hebben vooral het geweld uit de documentaire van Verbraak op hun netvlies staan. Dan ga je als agent al met een bepaald idee naar zo’n wijk.’

‘Ik werd met de nodige argwaan benaderd’, zegt Fridus Steijlen over zijn eerste vergadering van de Molukse politieke organisatie Gerakan Pattimura waarbij hij zich begin 1977 als vrijwel enige niet-Molukker aansloot. ‘Wat kwam die *belanda* (Hollander, red.) hier doen?’ Steijlen is emeritus hoogleraar Molukse Migratie en Cultuur aan de Vrije Universiteit en net gepensioneerd onderzoeker bij het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) in Leiden. Op 2 november geeft hij een lezing over de Molukse geschiedenis in Nederland.

‘Toen ik lid werd, was er een discussie binnen de beweging: wat doen we met de Nederlanders, mogen die erbij? Een goede Molukse vriend van mij, David Berhita, had mijn interesse aangewakkerd, en was voorstander van Nederlandse leden. Ik ben een beetje als breekijzer gebruikt om dat mogelijk te maken. Er was nog één Nederlandse vrouw lid, die getrouwd was met een Molukker. En later kwam er nog een Nederlandse jongen bij.’ De Molukse gemeenschap in Nederland ontstond in 1951: Molukse militairen van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL) die voor Nederland hadden gevochten in de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog konden niet langer op de eilandengroep in de Indonesische archipel blijven. Omdat het daar te gevaarlijk was, werden ze met hun gezin naar Nederland verscheept. Het verblijf van de rond 12.500 Molukkers in Nederland zou tijdelijk zijn. Ze kwamen in woonoorden terecht, onder andere in de voormalig concentratiekampen Westerbork en Vught.

‘Het KNIL was overbodig geworden’, vertelt Steijlen. ‘De Molukse militairen die naar Nederland kwamen, werden ontslagen. Het idee was dat ze zes maanden zouden blijven.’ Inmiddels zijn ze

71 jaar hier. ‘Ze voelden zich misbruikt, aan de kant gezet door Nederland. Vanaf het begin is er niet gepraat met hen, en hen niet gevraagd naar wat ze wilden.’

Kinderen van de militairen waren woedend over de handelswijze van de Nederlandse overheid en streden daarnaast voor de Republiek Maluku Selatan (rms), een staat onafhankelijk van Indonesië, die op 25 april 1950 was uitgeroepen. Het leidde tot een gewapende strijd met als tragisch dieptepunt de treinkaping bij De Punt in 1977 waarbij twee gegijzelden en zes kapers omkwamen.

‘Het doel was de Nederlandse overheid te dwingen om iets te doen voor de Molukkers’, aldus Steijlen, al steunde lang niet iedereen de acties. Vooral de gijzeling van 105 kinderen en vijf docenten in een lagere school in Bovensmilde die tegelijkertijd met de treinkaping in De Punt plaatsvond, was voor ‘heel veel Molukkers een stap te ver’. Aan de gijzeling van de kinderen kwam na drie weken een einde toen de politie met pantserwagens de school bestormde en de vier gijzelnemers zich overgaven.

‘Ik ben met een Molukse kameraad, Richard Sahetapy, naar *Het Parool* gegaan om een verklaring af te leggen. We waren het niet eens met de gewelddadige acties, maar vonden uiteraard ook dat de regering echt aandacht moest geven aan de Molukkers.’ Tegelijkertijd werd hij door Nederlanders regelmatig aangevallen vanwege zijn overtuigingen. ‘Je bent toch vriendjes met Molukkers, zeiden ze dan, wat vind jij daar nou van die acties? Mijn standpunt was ongeveer hetzelfde als dat van de meerderheid van de Molukse gemeenschap, reageerde ik dan. Maar wat dat standpunt dan precies was, deed er niet toe. Je werd gelijk in een wij-zij-situatie geplaatst.’

De problemen waarin Molukse jongeren verkeerden waren groot. ‘Het idee van een tijdelijk verblijf gecombineerd met de strijd voor de republiek bleef lang bestaan. Er ontstond een soort schaduwwereld, waarin mensen niet gestimuleerd werden om te integreren.’ De werkloosheid was hoog. ‘Er ontstond een soort leegte bij de jongeren, ze werden heel vatbaar voor drugsgebruik en in de jaren zeventig kwam heroïne op grote schaal Nederland binnen.’

Hoe ernstig de situatie was, beschreef Steijlen destijds in zijn afstudeerscriptie antropologie. Van de Nederlandse jongeren tussen 18 en 24 jaar gebruikte een half procent in 1980 hard drugs. Onder Surinamers was dat vijf procent, bij Molukkers tien. ‘Een gigantisch hoog getal. In de Molukse wijk in Breda bijvoorbeeld woonde om het huis een junk. Deze gebruikers werden niet bereikt door de Nederlandse hulpverleners. Broers en zussen vingden hen op. Dan was het *cold turkey* afkicken op de zolder.’

Steijlen is altijd onderzoek blijven doen naar Molukkers. Zijn proefschrift ging over politieke organisaties en Moluks nationalisme. ‘Ik ben betrokken bij de gemeenschap en bestudeerde ook periode waarin ik zelf actief was in een beweging. Ik moest dus ook heel scherp blijven om te zorgen dat ik boven de materie bleef staan. Ik had ook contact met de hardcore RMS-beweging waar mijn eigen organisatie Pattimura juist kritiek op had. Iedereen ontving me met open armen. Soms werd ik “De Witte Molukker” genoemd, dat was wel een beetje ongemakkelijk.’ Bij lezingen van Steijlen zitten Molukkers in de zaal, die normaal niet met elkaar door een deur kunnen. ‘Het is geen homogene groep, ook niet als het gaat om politiek.’ Sociaal-economisch gaat het nu redelijk met de gemeenschap,

vertelt Steijlen. ‘Molukkers zijn ook pas na 35 jaar gaan integreren.’ Toen kwam het besef dat terugkeer niet echt reëel was. ‘Er was toen al wel een heel grote achterstand ontstaan.’ In Nederland ziet Steijlen bij jongeren een heropleving van interesse voor de rms. ‘Zonder dat er concreet invulling wordt gegeven aan hoe die onafhankelijke staat bereikt zou moeten worden. Je ziet veel rms-vlaggen.’

Op de eilanden is dat beslist niet zo. ‘Ik ben er onlangs nog geweest. Voor Indonesië staat de vlag voor separatisme. Molukkers daar willen er niet per se mee worden geassocieerd. De rms is ook een stigma, een stok voor de Indonesische overheid om hen mee te slaan. Het is een taboe.’

Het is dan ook twijfelachtig of de Molukkers op de eilanden voorstander zijn van onafhankelijkheid, aldus Steijlen. ‘De reactie van een deel van de Nederlandse Molukkers is dan: “Omdat de rms taboe is, lijkt het er alsof er geen steun is voor onafhankelijkheid, maar die is er wel degelijk.”’ Er gaat nog een groot gat tussen de twee groepen. ‘Het is een continuïteit van de kloof die in 1950 is ontstaan. Een goede dialoog tussen de twee groepen is ontzettend belangrijk.’ Is er een mogelijkheid tot onafhankelijkheid? ‘Zeg nooit nooit, maar het is heel ingewikkeld, politiek en economisch gezien. De Sovjet-Unie viel echter ook uit elkaar. Het kan zijn dat Indonesië ooit naar een soort federalisme gaat met veel autonomie voor gebieden.’

Fridus Steijlen, *Molukkers in Nederland, een geschiedenis van uitersten*. Lezing georganiseerd door Historisch Dispuut Merlijn, Lipsius, zaal 148, woensdag 2 november, 20.00 uur, met livestream

‘Mijn hart staat stil. Ik zeg niks, want ik wil het niet jinxen’

Na jaren wachten mocht biologiëstudent Charlotte Furer eindelijk dinofossielen opgraven in de Verenigde Staten. ‘In de grond hakken voelt als een loterij; in plaats van geld kun je fossielen winnen.’

DOOR CHARLOTTE FURER
FOTO'S NATURALIS

Waarom ik een bot van 150 miljoen jaar oud likte

Van jongs af aan houd ik al ontzettend veel van dieren, en ook al klinkt dat misschien gek: niet alleen van levende.

Als kind had ik al een fascinatie voor lang uitgestorven beesten. Samen met mijn ouders zocht ik op het strand van Cadzand naar fossiele haaiëntanden. In mijn regenlaarsjes rende ik langs de vloedlijn, mijn ogen gefocust op het zand. Ik wist dat er miljoenen jaren geleden een haai leefde die drie keer groter was dan de witte haai (namelijk: achttien meter) en *Megalodon* heette. Natuurlijk wilde ik ook zo'n grote *Megalodon*-tand vinden. Tot nu toe is dat nog niet gelukt, maar een mens kan dromen. Op zich is het dus niet gek dat ik biologie ben gaan studeren. Als ik in september 2019 met mijn studiegenoten voor de eerste keer Naturalis binnenloop, stuit ik op het dinolab, waar fossiele dinosaurusbotten worden schoongemaakt. Gebiologeerd kijk ik hoe de preparateurs bezig zijn. Een van hen, Martijn Guliker, vertelt enthousiast hoe hij deze botten zelf in Amerika heeft opgegraven.

Stiekem ben ik jaloers: dinobotten opgraven is altijd al een droom van mijn geweest. ‘We zijn op zoek naar vrijwilligers’, zegt Martijn. ‘Dus als je me een mailtje stuurt, zet ik je op de lijst.’ Ik knipper met mijn ogen en kan het haast niet geloven: dit hoeft je me geen twee keer te vragen. Een paar maanden later sta ik toch echt zelf botten schoon te maken. Ik ben bloednervus. Wat als ik een bot stukmaak? Daarnaast is het ook de bedoeling dat ik bezoekers ga vertellen wat we in het dinolab allemaal doen. Het lijkt me best eng, maar blijkt in de praktijk helemaal niet moeilijk te zijn. Ik word namelijk meteen gebombardéerd met vragen van gezinnen.

‘Waar hebben jullie deze botten eigenlijk gevonden?’ vraagt een moeder. Ik vertel haar dat het team van het dinolab elk jaar naar Amerika gaat om daar botten op te graven. ‘Waarom gaan jullie helemaal daarheen? Vinden jullie niets in Nederland?’ ‘Helaas niet’, antwoord ik: ‘Omdat ons land vroeger onder water stond. Maar in Amerika barst het van de dinosaurusfossielen!’ Ik merk dat ik het echt leuk vind om te vertellen over mijn passie. Nu moet ik alleen nog een keertje mee naar Amerika om zelf dino's op te graven. Ik kan niet wachten.

Vanwege een zeker virus duurt dat wachten twee jaar. Maar dan is het eindelijk zo ver: ik ga mee op veldwerk. Samen met collega Matthijs Graner reis ik naar de staat Wyoming; drie vluchten en 26 uur later komen we eindelijk aan in de stad Billings.

Als we de volgende ochtend het opgravingsterrein bezoeken, is iedereen al druk aan het werk. Het team van Naturalis ontfermt zich over de staartwervels en heupbotten van een langnek dinosaurius en ik kan meteen aanschuiven.

We weten vrij zeker dat hier meerdere botten rondom de eerder gevonden delen van het skelet liggen. Om die te vinden moeten we eerst een flinke laag *overburden* weghalen. Dit doen we niet met borsteltjes zoals je misschien kent uit de *Jurassic Park*-films, maar met messen, hamers en ander gereedschap. De zon schijnt volop en na tien minuten hakken staat het zweet al op mijn voorhoofd. >

‘Elke dag is een gevecht om niet te verbranden’

Eén voor één komen er prachtige fossielen uit de grond. Zodra je een botje vindt, moet je het laten zien aan een persoon die alles intekent en registreert waar alle botten precies hebben gelegen. Dit is van wetenschappelijke waarde en kan onderzoekers helpen de geheimen van het mysterieuze verleden van de dinosaurussen te ontrafelen. Op deze plek – die vanwege de grote rijkdom aan dinofossielen de ‘Jurassic Mile’ is gedoopt – ligt niet alleen een langnek. Hier is eerder ook de T-rex opgegraven die nu in Naturalis staat. Verderop zijn de preparateurs van The Childrens Museum of Indianapolis bezig met het opgraven van een Allosaurus, een vleesetende dinosaurus die 200 tot 150 miljoen jaar geleden leefde in het Jura-tijdperk. Op de hele site zijn minstens drie Allosaurus-fossielen gevonden.

Daarnaast zijn ook meerdere tanden van deze soort gevonden, waarvan een paar rondom ons dinoskelet. Ik zie meteen voor me hoe deze vleeseters 150 miljoen jaar geleden lekker hebben gesnackt van deze langnek en hoe een paar van hun scherpe tanden zijn achtergebleven in het vlees van hun prooi.

Ik zit nog maar een uurtje in de grond te wroeten als ik mijn eerste botfragmentjes vind. Uitgelaten laat ik ze aan dinolab-collega Yasmin Grooters zien. Zij weet me vertellen dat het niet meer is te achterhalen bij welke botten ze hoorden. Glimlachend legt ze een stukje terug in mijn handen. ‘Die mag je mee naar huis nemen.’ Ik kijk haar verbaasd aan. ‘Echt?’ Ze knikt. ‘We kunnen niks met losse fragmentjes, dus als je die vindt, mag je ze hebben.’

Met mijn eerste botje op zak krijg ik de smaak te pakken. Elk stuk aarde dat je weghaalt voelt alsof je meedoet aan de loterij, maar in plaats van geld kun je fossielen winnen. Samen met vrijwilliger Yanell vind ik zelfs een Allosaurus-tandje.

Elke dag is een gevecht tegen de zon. Om niet te verbranden smeer ik me vier keer per dag in met factor 50+ en trek ik tussendoor blikjes lichtfrisdrank open. Toch buffelen we door, want die botten gaan zichzelf niet opgraven.

Als het rond drie uur toch echt te heet wordt, stoppen we. Na uren zweeten is het heerlijk om in de auto af te koelen en met de airco op standje maximaal terug naar ons kamp te rijden.

We kamperen een paar kilometer van de site in de tuin van Hamilton, een gastvrije Amerikaan die zijn huis heeft opengesteld voor het dinolab. Hij heeft speciaal voor ons buitendouches geïnstalleerd, zodat we na een lange dag in het veld gelijk een koude douche kunnen nemen. Kamperen in Wyoming is best spannend, omdat het weer zomaar kan omslaan. Dat blijkt als we op vrijdag vanwege naderende wolken eerder stoppen dan gebruikelijk. Als ik mijn tent en veldbedje wil opzoeken, komt een collega met een serieus gezicht naar me toe gelopen. ‘Ik heb

goed nieuws en slecht nieuws voor je.’ Ik heb de bui al letterlijk zien hangen en begin te lachen: ‘Mijn tent is zeker weggewaaid?’ Hij knikt. Het goede nieuws: nu mag ik in de comfortabele camper slapen.

Ik ben nog nooit in Amerika geweest en wil graag meer van het land zien. De opgraving is heel dichtbij Yellowstone National Park, een *must see*. Op onze vrije dag rijden we erheen. Onderweg bespreken Yasmin en ik welke dieren we willen spotten: wapiti’s (grote herten), elanden (nog grotere herten), grizzlyberen en Amerikaanse zeearenden staan hoog op ons verlanglijstje.

Wanneer we nog maar net in het park zijn, zien we al de eerste wapiti: een mannetje met een enorm gewei. Hij kijkt recht in onze ogen en verzet geen stap. Ik heb nog nooit een wild dier van zo dichtbij gezien en het voelt magisch.

Aan het einde van de dag hebben we behalve wapiti’s ook Amerikaanse bizons en een heel schattig marmotje gezien. Ik ben tevreden, maar baal toch dat ik de grizzlybeer heb moeten missen. Vlak voordat we het park willen verlaten, zien we verschillende auto’s langs de kant van de weg staan – vaak een teken dat er iets bijzonders te zien is. Zo ook nu: met ingehouden adem staar ik naar een moederbeer die met haar jong rustig door het struikgewas sjokt. Ik weet zeker dat ik dit moment nooit meer ga vergeten.

Een paar dagen later zit ik voorovergebogen met een hamertje gesteente weg te hakken als er opeens een donker stuk tevoorschijn komt. Mijn hart staat even stil. Ik zeg niks, want ik wil het niet jinxen. Maar als ik verder graaf, wordt steeds duidelijker dat ik echt iets bijzonders heb gevonden. Na ruim twintig minuten leg ik een V-vormig botje bloot. Het lijkt in perfecte staat te zijn. Ik kan het haast niet geloven. Ik heb mijn eerste, complete bot gevonden! Ik haal Yasmin er snel bij en zij vertelt me om welk bot het gaat: een chevron. Het bevindt zich aan de onderkant van staartwervels in veel reptielen en dinosaurussen. Waarschijnlijk is dit een chevron van de eerder genoemde langnek.

Mijn collega’s moedigen mij aan om het bot te likken. Ja, echt: het is namelijk traditie bij het dinolab om de botten die je vindt te likken. Ik twijfel geen moment en accepteer de consequenties. Zand tussen mijn tanden, maar een bot in mijn handen! Na twee weken lang en hard werken rijden we moe maar voldaan naar het vliegveld. Dromerig staar ik uit het raam als ik twee grote vogels zie zweven. Het dringt niet tot me door totdat ik onze vogelkenner Oeki blij hoor roepen: ‘Amerikaanse zeearenden!’ Iedereen zit gelijk rechtop. Ik heb deze vogels altijd al willen zien en het voelt toch alsof Amerika ons een laatste cadeautje geeft voordat we weer terugkeren. Een voorlopig laatste cadeautje dan, want volgend jaar ben ik er natuurlijk weer bij. <

Indonesië wil deze terug

Indonesië eist het schedelkapje van Dubois en de Singosari-beelden terug, die nu nog onderdeel uitmaken van de collecties van Naturalis en Museum Volkenkunde.

DOOR MARK REID

Indonesië eist de teruggave van acht stukken en collecties. Dat verzoek belandde al in juli bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, maar werd afgelopen weekend door de voorzitter van de Indonesische repatriëringscommissie wereldkundig gemaakt op een conferentie.

Het betreffen allemaal objecten die tijdens de Nederlandse bezetting van dat land zijn meegenomen. Het schedelkapje van Dubois, onderdeel van wat later een vroege-mensachtige zou blijken, is in 1891 met behulp van dwangarbeiders opgegraven op Java en is nu te zien in Naturalis. De Singosari-beelden zijn in 1804 door Nederlanders meegenomen van datzelfde eiland, en bevinden zich in Volkenkunde.

Het ministerie van ocw, dat formeel gaat over teruggave van stukken uit de rijkscollectie, heeft nog geen beslissing genomen, laat een woordvoerder weten. ‘Een commissie zal zich buigen over alle verzoeken tot teruggave. Zij brengen vervolgens een advies uit aan de staatssecretaris, die uiteindelijk een besluit neemt. Tot die tijd kunnen we niets zeggen over objecten of verzoeken of de status daarvan.’

Twee jaar geleden bracht de Raad voor Cultuur een rapport uit over de teruggave van koloniale stukken, waar de Singosari-

beelden en het schedelkapje van Dubois al expliciet in werden genoemd. Dat rapport raadde toen aan om erkenning en herstel van onrecht door koloniale overheersing tot uitgangspunt te maken van het beleid over museumcollecties. Marieke van Bommel, directeur van het Nationaal Museum van Wereldculturen, waaronder Volkenkunde valt, laat weten dat het museum bereid is tot teruggave. ‘Na jaren van voorbereiding en verkennen is het mooi om te zien dat er een meel verzoek vanuit de staat Indonesië is ingediend. We zien uit naar de vervolgstappen, en werken uiteraard graag mee.’ Naturalis zegt nog geen bericht te hebben gehad van het ministerie en kan daarom nog niet inhoudelijk op het verzoek ingaan. ‘Zolang we niet weten wat er precies op de lijst staat, kunnen we bezwaarlijk een reactie daarop geven.’ Ook voegt Naturalis toe dat niet alles in de Dubois-collectie waar Indonesië om heeft gevraagd, daadwerkelijk uit Indonesië afkomstig is.

Historicus Fenneke Sysling doet onderzoek naar kolonialisme en nam deel aan de conferentie waar het verzoek afgelopen weekend werd geopenbaard. Volgens haar is het verzoek om deze stukken niet verrassend. ‘Er stonden dingen op de lijst

Links het schedelkapje van Dubois (Naturalis), rechts een beeld van Ganesha, onderdeel van de Singosari-beelden in Museum Volkenkunde.

die ik wel had verwacht, zoals de Lombok-schat. Dat vond ik voor de hand liggen om in een eerste ronde terug te vragen, want daarvan is het heel duidelijk dat het door de Nederlanders is meegenomen als oorlogsbuit. De helft van die schat is al in de jaren zeventig gerepatriëerd.’

Wel vindt ze het opvallend dat Indonesië de Dubois-collectie terugvraagt. ‘Het is een natuurhistorische collectie, en is dus iets minder duidelijk te labelen als “roofkunst”. Het gaat om natuurlijke voorwerpen die nooit eerder in gebruik zijn geweest in Indonesië. Maar ze zijn wel meegenomen door een wetenschapper in dienst van de koloniale overheid en zijn nu in Indonesië van groot cultureel en nationaal belang. Internationaal zie ik dat de discussie over teruggave zich uitbreidt van etnografische stukken naar natuurhistorische voorwerpen. En Naturalis heeft ongelooflijk veel stukken uit het huidige Indonesië.’

Sysling schat in dat het openbaren van het verzoek geen manier is van Indonesië om druk te zetten op Nederland. ‘Het was op een conferentie in Indonesië, in Bandung. Het publiek was ook voornamelijk Indonesisch. Ik denk eerder dat de voorzitter er gewoon niet zo bij stil heeft gestaan.’

NIEUWS

Meer studentdata in Amerikaanse cloud

Nederlandse universiteiten zijn steeds afhankelijker van Amerikaanse internetgiganten, waardoor inmiddels driekwart van de studentgegevens op servers in de Verenigde Staten staan. Maar daar zijn ze lang niet zo goed beveiligd, waarschuwen onderzoekers.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

In 2015 stond nog maar een kwart van de studentdata in de cloud van Microsoft en Amazon, schrijft het *Financieele Dagblad* naar aanleiding

van internationaal onderzoek naar Nederlandse gegevens. Het gaat niet alleen om persoonlijke gegevens zoals studieresultaten en namen, maar ook om onderzoeksdata en lessystemen die op de servers worden opgeslagen.

Er is al langer kritiek op wijdverbreid universitaire gebruik van commerciële techdiensten uit de vs. Zij vallen namelijk niet onder Europese maar Amerikaanse wetgeving, die toestaat dat opsporingsdiensten toegang krijgen tot de data als ze het opeisen.

De afhankelijkheid van big tech geldt vooral voor Nederland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, concluderen de onderzoekers.

Veel meer dan bij Franse en Duitse universiteiten, hoewel ook daar het gebruik van de Amerikaanse cloud toeneemt. In tegenstelling tot andere Europese universiteiten die de onderzoekers bekeken, maakt Nederland relatief veel gebruik van cloud-based onderwijssystemen, zoals Brightspace, dat gebruikmaakt van servers van Amazon. Dat gebruikt de Universiteit Leiden ook. De onderzoekers waarschuwen dat afhankelijkheid van dit soort diensten de academische vrijheid ondermijnt. Universiteiten moeten zich dan namelijk schikken naar de voorwaarden die deze diensten stellen. Het *FD* noemt als

voorbeeld de Palestijnse Leila Khalid, die op verschillende universiteiten was uitgenodigd om te spreken. Maar omdat ze betrokken was bij vliegtuigkapingen in 1969 en 1970, werd ze zowel door Zoom als Google geblokkeerd.

De Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) waarschuwde vorig jaar ook voor toenemende afhankelijkheid van Amerikaanse techbedrijven. Door de snelle digitalisering tijdens de coronacrisis besteden universiteiten die diensten namelijk uit, in plaats van zelf iets te ontwikkelen. De universiteiten moeten dringend kijken naar manieren om die afhankelijkheid te verminderen, stelt de KNAW.

Werk of zorg? Vooral vrouwen lijden onder gespleten beleid

Als het over zorg gaat, zijn ambtenaren even verdeeld als het beleid dat ze uitvoeren, ontdekte Janna Goijaerts.

DOOR MARK REID
FOTO MARC DE HAAN

De staat zit in een spagaat. Aan de ene kant spoort de overheid mensen, en dan voornamelijk vrouwen, aan om meer aan het werk gaan. Aan de andere kant moeten burgers meedoen met de participatiesamenleving, waarin ze steeds meer zorgtaken op zich nemen. Vooral vrouwen zijn de dupe van dit gespleten beleid, zegt promovendus Janna Goijaerts, die bij de Health Campus in Den Haag onderzoek doet naar sociale investeringen in de gezondheidszorg. Tijdens haar master deed ze onderzoek naar dit dubbelzinnige overheidsbeleid, wat leidde tot een publicatie in *Social Politics*. 'De overheid wil hogere arbeidsparticipatie van vrouwen, want dat brengt belastinggeld in het laatje', zegt Goijaerts. 'Maar aan de andere kant probeert de overheid zorgkosten te drukken door burgers zo veel mogelijk zelf voor hun naasten te laten zorgen in plaats van professionele hulp in te schakelen. Die zorgtaken komen ook voornamelijk bij vrouwen terecht. Dat is tegenstrijdig, terwijl je juist verwacht dat één overheid één beleid zou uitdragen. Ik wilde weten hoe dat kan.' Daarvoor liet ze beleidsmakers van verschillende departementen een opdracht uitvoeren. De ambtenaren moesten een aantal uitspraken op volgorde leggen van oneens naar eens. Deze uitspraken vertegenwoordigden verschillende mogelijke opvattingen over overheidsbeleid. Zo wijst een stelling als 'Kinderopvang stimuleren is een goede manier om arbeidsparticipatie van vrouwen te stimuleren' op een sociale investeringsgedachte, terwijl een statement als 'Publieke diensten zijn minder efficiënt dan de private diensten' juist op een neoliberal gedachtegoed wijst. Bij bijna alle ambtenaren was een duidelijk patroon te zien. 'Ze hingen behoorlijk sterk de sociale investeringsgedachte aan', vertelt Goijaerts. 'De kern daarvan is dat je de arbeidsparticipatie zo hoog mogelijk wil hebben, omdat dat ervoor zorgt dat er een grote

De Kattekop, het kinderdagverblijf van de Universiteit Leiden

groep is die belasting betaalt en zo bijdraagt aan de verzorgingsstaat. Daarvoor investeert de overheid in mensen via onderwijs, kinderopvang en herintrede in de arbeidsmarkt.' Het enige waarover geen duidelijke overeenstemming tussen de ambtenaren bestond, was de zorg. Daar vertoonden de meningen van de beleidsmakers over professionele en informele zorg dezelfde tweedeling als in het daadwerkelijke gevoerde beleid. Ook bleek uit gesprekken dat er tussen de ministeries van Onderwijs en Sociale Zaken een nauwe samenwerking bestond om arbeidsparticipatie van vrouwen te verhogen door beleid overeen te stemmen. Die samenwerking ontbrak met het ministerie van Volksgezondheid, uitgerekend het ministerie dat samen met Sociale Zaken betrokken was bij het optuigen van de participatiesamenleving.

Volgens Goijaerts heeft dat gebrek aan communicatie en overeenstemming over basale waarden geleid tot gespletenheid. 'Onze overheid is een stuk gefragmenteerd dan je zou hopen. Nederland heeft een tijd terug gekozen voor het combinatiemodel, waarbij burgers werken én zorgen, en die last komt vooral bij vrouwen te liggen. 'Er is wel een publiek debat geweest over de gevolgen van de participatiesamenleving voor vrouwen, maar in de beleidsverweving is het nooit als een issue met genderongelijkheid gepresenteerd. De ambtenaren hadden weliswaar een monsterlijke taak om alles werkend te krijgen, maar daarbij hebben ze helemaal niet gekeken naar de genderbalans. En in een land waar driekwart van de werkende vrouwen parttime werkt en overwegend vrouwen zorgtaken op zich krijgen, hoort dat wel bij je overwegingen. Bij ministeries als Volksgezondheid stond men daar niet bij stil.'

Kanker te lijf met licht en nanodeeltjes

Het Leidse team *Binanox* hoopt deze maand de internationale studentenwedstrijd iGEM te winnen.

DOOR EMIEL BEINEMA

Nanodeeltjes van zilver en goud, daarmee willen Leidse studenten kanker te lijf gaan. Om de edelmetalen om te vormen in bruikbare minuscule bolletjes maken ze een genetisch gemodificeerde poepbacterie. Met dit idee wil team *Binanox* eind oktober de internationale studentenwedstrijd voor synthetische biologie iGEM winnen. De veertien studenten hebben de afgelopen maanden hard gewerkt, vertelt *experimental design manager* Jennifer Adami (26, molecular genetics and biotechnology). 'We hadden maar zes weken in het lab, bijna niks. Maar het is gelukt om nanodeeltjes te maken. Op foto's die we

met een microscoop hebben gemaakt, zagen we dat die de goede stekelige vorm hadden en deels ook de juiste grootte.' Die minuscule metalen deeltjes zouden zomaar eens tot een betere behandeling van sommige soorten kanker kunnen leiden. 'We zagen een mogelijkheid om nanodeeltjes te maken voor *photothermal therapy*', legt projectmanager Maxim Velli (21, life science & technology) uit. Die therapie werkt door een tumor te behandelen met licht in plaats van radioactieve straling of operatieve verwijdering. Deze nanodeeltjes kunnen dat licht dan vlakbij de tumor omzetten in warmte, waardoor de tumor kapotgaat. 'In plaats van de tumor eruit snijden, hoef je dus alleen de nanodeeltjes te injecteren en er een laser op te schijnen. Om ons idee te laten werken, moesten we de deeltjes zeven graden warmer maken door er een laser op te schijnen.' Zeker bij tumoren in gevoelige gebieden, zoals de hals en het hoofd, kan dit een veel minder in-

vasieve behandeling mogelijk maken. Adami: 'We hebben experts gesproken die denken dat antilichamen de nanodeeltjes naar de tumoren zouden kunnen brengen.' Die antilichamen kunnen in de toekomst de deeltjes mogelijk nog nauwkeuriger bij de tumor brengen, met betere en minder schadelijke behandeling tot gevolg. Dat de deeltjes werken, heeft het team dus laten zien, maar het project had nog een belangrijk onderdeel. De studenten wilden *E.coli*-bacteriën – bekend van hun rol in de darmen – inzetten om de nanodeeltjes te maken. Daarvoor moesten ze een bepaald gen aan de bacteriën toevoegen. Dat is ze pas op hun laatste dag in het lab gelukt, waardoor ze de werking niet meer goed konden testen. 'Dat klonen duurt ongeveer een week', vertelt Velli. 'Dus ben je al snel door je tijd heen.' Teams van andere universiteiten krijgen vaak veel meer tijd in het lab, ontdekten de studenten toen ze op een conferentie in Duitsland ande-

re deelnemers spraken. 'Sommige krijgen de hele zomer, andere zelfs negen maanden. Wij mogen de eerstejaarslaboratoria alleen 's zomers gebruiken. Dat maakt het heel lastig om verkennende experimenten te doen. In die zes weken moesten we nog heel veel uitzoeken.' Vella: 'In andere steden is het vaak een prestigieus project en vertegenwoordigt je echt de universiteit, terwijl het hier een beetje onder het tapijt wordt geschoven. Daardoor doen de scheikundestudenten (die in Leiden en Delft studeren, *red.*) liever in Delft mee.' Eind oktober vindt de afsluitende conferentie, de *Grand Jamboree*, plaats in Parijs. De studenten kijken er naar uit. 'Daar zijn allemaal mensen die aan iets soortgelijks hebben gewerkt. 'Als je hier met z'n veertien zit, voel je je vaak geïsoleerd. Je werkt zo hard en het is erg moeilijk, maar je kunt er met niemand echt over praten. Het is zo specifiek, je ouders snappen het ook niet echt.'

Als het college van bestuur werkelijk geschokt is door het grensoverschrijdend gedrag van de weggestuurde hoogleraar, moet het zeggen om wie het gaat, vindt **Antoinette Kroes**. 'Hoe kan ik mijn integriteit bewaken als ik niet mag weten wie er discrimineert, scheldt, liegt en bedriegt?'

FOTO MARC DE HAAN

Na een recent geval van misstanden bij de opleiding psychologie van de Universiteit Leiden schreef Ionica Smeets in haar column in *de Volkskrant*: 'Universiteiten zouden de energie die ze steken in het beschermen van hun imago beter kunnen steken in het verbeteren van systemen om te zorgen dat de waarheid daadwerkelijk boven tafel komt. Dat komt namelijk niet alleen hun imago, maar de hele wetenschap ten goede.' Het is geen geheim dat er binnen de sterk hiërarchische structuur van de academische wereld regelmatig vervelende situaties ontstaan. De machtige plaats van hoogleraren en hoofdonderzoekers aan de top en de afhankelijke posities van studenten en (doorgaans tijdelijk aangestelde) docenten, promovendi en post-docs bieden een goede voedingsbodem voor grensoverschrijdend gedrag, conflicten en schendingen van de wetenschappelijke integriteit. Dinsdag was het weer raak bij de Universiteit Leiden: een hoogleraar is per direct verwijderd vanwege ernstig grensoverschrijdend gedrag. Het college van bestuur zegt in *Mare* 'geschokt' te zijn. Voorzitter Annetje Ottow stelt dat sociale veiligheid een van de speerpunten is van het college. Doel is om misstanden te voorkomen en eerder te signaleren, want sommige patronen zijn moeilijk zichtbaar. Het raakt haar zeer dat de klachten zo lang hebben kunnen bestaan.

Toch wordt de hoogleraar niet ontslagen en mag hij onderzoek blijven doen. Zijn wetenschappelijke kwaliteit schijnt 'buiten kijf' te staan. Blijkbaar schaaft discriminatie, intimidatie en dreiging de wetenschap niet. Het valt op dat de naam en het instituut van de hoogleraar onbenoemd blijven. Na vragen van *Mare* houdt het college de lippen stijf op elkaar. Dat lijkt gebruikelijk bij berichtgeving rond ernstige misstanden op universiteiten. Zo berichtte *Ad Valvas* eerder dit jaar over een zaak waarin werd vastgesteld dat in tientallen publicaties van dezelfde onderzoeker plagiaat en oncontroleerbare stellingnames werden gevonden. De naam van de onderzoeker bleef geheim.

Noem hem gewoon bij naam

In 2019 publiceerde *NRC* over een hoogleraar rechten van de Universiteit van Amsterdam die meer dan tien jaar seksuele grenzen van collega's en studenten overging. Vanuit de UvA verscheen een summier persbericht toen de hoogleraar vertrok toen de situatie onhoudbaar geworden was. Het werd *NRC* aanvankelijk verboden de naam alsnog te noemen, dat mocht pas na een hoger beroep. Enkele jaren daarvoor berichtte *Mare* dat Leidse hoogleraren pedagogiek die al twintig jaar een schrikbewind zouden hebben gevoerd, gepaard met 'laakbaar gedrag op het gebied van de wetenschap'. De woordvoeder van de universiteit reageerde in *De Telegraaf*: 'Vreselijk dat mensen met naam en foto in de berichtgeving worden genoemd.' Zo'n bedroevende reactie past in de traditie van het kleinhouden van schandalen en beschermen van gevestigde wetenschappers. Hoe zit het met de werknemers die de vertrouwenspersoon vertelden dat zij te maken hadden met intimidatie, bedreigingen en scheldpartijen? Was dat niet het meest vreselijke in dit verhaal?

Ik vraag me af hoe ik als wetenschapper zorg kan dragen voor de integriteit van mijn werk als ik niet mag weten wie er plagiaat pleegt, discrimineert, met studenten naar bed gaat, scheldt, bedriegt, fraudeert, kleineert, en een loopje met de waarheid neemt. Als geheim blijft wie zich niet aan de regels hield bij het schrijven van artikelen, kan ik er dan altijd op vertrouwen dat mijn co-auteurs en bronnen integer waren? Durf ik mijn studenten nog door te verwijzen als ik de naam en werkplek niet mag kennen van de hoogleraar die studenten tot seks probeerde te verleiden? Hoe werkt dit in een wereld waarin samenwerkingen tussen (internationale) universiteiten gebruikelijk zijn? Sancties zijn in dit soort gevallen immers niet vanzelfsprekend. Overtreders mogen zelf ontslag nemen en kunnen bij een andere universiteit gewoon weer aan de slag. De roddels gaan wellicht in een bepaald circuit rond, maar voor veel wetenschappers blijven geruchten onbekend en blijkt het risico te bestaan dat ze een sprong in het diepe hebben genomen met een beruchte academicus. Als het college van bestuur zo geraakt is door dit nieuwe verhaal van klachten en misstanden, gaat zij het dan nu anders doen? Het beschermen van de wetenschap en van (kwetsbare) medewerkers moet de eerste prioriteit zijn. Bekendmaken om wie het gaat zou daar een belangrijke stap in kunnen zijn.

Antoinette Kroes is promovendus aan de Universiteit Leiden

'Hoe zit het met de slachtoffers van intimidatie, bedreigingen en scheldpartijen? Was dat niet het meest vreselijke in dit verhaal?'

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4,500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week bijles en huiswerkbegeleiding op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 3 leerlingen groep, 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Wiskunde, aardrijkskunde, 2 havo. *Engels, mens en maatschappij, vmbo basis/kader klas 3. *Engels, brugklas havo, vwo. *Rekenen, mbo, 3F. *Nederlands, natuurkunde, 2 vmbo. *Neder-

lands, brugklas havo. *Wiskunde A, 4 havo. **Leiden-Zuid**, *5 leerlingen basisonderwijs, van wie één met dyslexie, hulp gevraagd bij huiswerk. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid

m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Susan Wichgers
s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Emiel Beinema (stagiair)
e.s.beinema@mare.leidenuniv.nl

Medewerkers: Pim Bakx | Remco Breuker | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Oscar van Putten | Maia de Quay

Art direction en vormgeving: Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet b.v. Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023-571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad>

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vicevoorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Zoë van Litsenburg | Roel van Niekerk | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

LAMME LEIDSE MEMES

Filosofiestudent Michael (21) probeert Deleuziaanse esthetische theorie uit te leggen aan oom die vroeg of hij de schaal met kaasblokjes door kon geven

DE DAS

Van Dracula tot aan lager wal geraakte superhelden: op het Leiden International Film Festival (LIFF) is alles te zien. En behalve in de bios kun je ook in de Hortus of het museum meekijken.

DOOR MARK REID

Vanaf vandaag zijn kaartjes voor Leiden International Film Festival (LIFF) te koop. Het festival vindt dit jaar plaats van 3 tot 13 november in verschillende bioscopen. De zeventiende editie trapt af met de Nederlandse première van *The Banshees of Insherin*, de langverwachte nieuwe film van regisseur Martin McDonagh (*Three Billboards Outside Ebbing, Missouri*) en acteurs Colin Farrell en Brendan Gleeson. De film, gekenmerkt door McDonagh's gitzwarte humor, gaat over twee beste vrienden die op een dag plotseling hun vriendschap verbreken. Op het filmfestival van Venetië won de film de prijs voor beste script en beste acteur. Naast *The Banshees of Insherin* draaien er in totaal zo'n 90 verschillende films tussen 3 en 13 november. Cedric Muyres, een van de programmeurs van het festival legt uit hoe het LIFF dit jaar vorm heeft gekregen. 'We hebben in het programmaonderdeel *Independent*, onafhankelijke films die buiten Hollywood worden gemaakt, zonder groot studiogeld. Die films zijn vaak inventiever en eigenwijzer dan producties met een groot budget. 'We vertonen ook films van regisseurs die klein begonnen zijn maar inmiddels zijn doorgebroken, bijvoorbeeld de nieuwe film van Ruben Östlund, *Triangle of Sadness*, die de Gouden Palm in Cannes won.'

Andere uiterste van het festival is de *Bonkers*-competitie, waar de meest bizarre en surrealistische films aan bod komen. Muyres: 'Bonkers is voor alles wat buiten de gebaande paden valt. Soms is dat horror, soms comedy. De film *Smoking Causes Coughing* gaat bijvoorbeeld over een stel aan lager wal geraakte superhelden die op retraite gaan om aan teambuilding te doen in opdracht van hun baas, een rat die gespeeld wordt door een pop. Leg dat maar eens uit. 'We draaien ook de Noorse film *Everybody Hates Johan*. Dat vonden we een beetje zielig dus hebben we een speciale vertoning waar je gratis heen mag als je Johan heet.' De films blijven niet beperkt tot de bioscoop. Zo is avonturenklassieker *The Mummy* te zien in het Rijksmuseum van Oudheden en is de Hortus Botanicus het toneel voor een vertoning van *Little Shop of Horrors* en science-fiction thriller *Annihilation*, waarin een biologe en voormalig soldaat (Natalie Portman) zich aansluit bij een missie om te ontdekken wat er met haar man is gebeurd in Area X, een gebied gevuld met mysterieuze planten. Ook zijn er speciale vertoningen van films met live muziek. Honderd jaar nadat oervampierfilm *Nosferatu* in première ging, speelt LIFF de film opnieuw af met een live soundtrack

die wordt gespeeld door Jozef van Wissem, winnaar van de Cannes Soundtrack Award voor zijn muziek voor *Only Lovers Left Alive*. Terwijl Graaf Orlof op het scherm zijn slachtoffers leegdrinkt, verzorgt Van Wissem de muziek op luit en elektrische gitaar. Een speciale tip van Muyres is de Nieuw-Zeelandse film *Muru*, gebaseerd op een waar gebeurd verhaal: 'De film speelt zich af in Nieuw-Zeeland, waar een Maori-gemeenschap jarenlang door de regering wordt gezien als terroristen. Het is veel actie en spanning, maar het is ook enorm droevig. Het mooiste aan deze film is dat veel van de rollen worden vertolkt door mensen die er toentertijd ook echt bij waren en die eigenlijk zichzelf spelen, ook al is de film wel fictie. 'Een film als *Muru* ga je nergens anders tegenkomen in Nederland', vertelt Muyres. 'Als je diep in het programma wil duiken, kun je elf dagen lang titels zien die je anders niet te zien krijgt.'

Leiden International Film Festival, 3-13 november, voorverkoop start vandaag via liff.nl

V.l.n.r.: Stills uit *The Banshees of Insherin* en *Annihilation* (boven), en *Muru*, *Smoking Causes Coughing* en *Nosferatu* (onder)

Wie Johan heet, mag gratis binnen

‘Door TikTok vliegen boeken de winkel uit’

DOOR PIM BAKX
FOTO MARC DE HAAN

Om maar meteen met de deur in huis te vallen: wat is het beste boek aller tijden?

‘Het is misschien cliché, maar ik vind *Lord of the Rings* echt heel goed. Omdat het zo realistisch is geschreven, zat ik er nog een week lang helemaal in en ging ik me bijna afvragen: is dit niet echt gebeurd?’

‘Laatst vroeg iemand: “Wat is het beste boek dat je afgelopen half jaar hebt gelezen? Dan ga ik dat ook kopen.” Toen heb ik *The Seven Husbands of Evelyn Hugo* van Taylor Jenkins Reid aangeraden. ‘Vorig jaar tijdens corona was alles best somber. We hebben dat allemaal gevoeld, toen het donker was buiten en je niet zoveel kon doen. Lezen is een goe-

de manier om een andere wereld in te duiken. Daar kun je boeken echt voor gebruiken.’

Wat doe je zoal bij Kooyker?

‘Het is vooral veel kassawerk en cadeautjes inpakken. Als je dertig boeken per dag inpakt, word je daar al snel heel goed in. Nu gaat het automatisch. En ik hoef gelukkig niet zoals bij de Xenos gekke dingen in te pakken, zoals polpels.’

Geef je vaak advies?

‘Het leukste vind ik het als iemand glunderend met een boek de winkel verlaat en niet kan wachten om te beginnen met lezen. Er zijn ook vaak mensen die

met vage omschrijvingen komen: “Ik heb iets gelezen in *NRC* en het gaat over bomen.” Dat is een omschrijving die op tien boeken kan slaan. Mijn kennis over wat er allemaal bestaat, is dus wel heel erg vergroot.’

Heb je een favoriet genre?

‘Ik las vroeger heel veel *young adult*. Dat doe ik nog steeds, omdat er zoveel genres zijn die je ook hebt voor volwassenen: romans, sci-fi, fantasy, thriller. Maar omdat de personages jonger zijn, kan je je als lezer beter met ze identificeren.

‘Vooral door TikTok is dat genre het afgelopen jaar heel populair geworden. TikTok is onderverdeeld in sub-Toks. Voor mensen die van auto’s houden is er een CarTok, en voor liefhebbers van lezen is er #BookTok: die hashtag gebruiken bekende mensen om boeken aan te raden.

‘Dat heeft een enorme invloed, zeker op het Engelstalige deel. We hebben inmiddels een extra kast en tafel met *young adult* omdat er weer zoveel jongeren aan het lezen zijn.’

Wat is een recente bestseller?

‘De roman van Anjet Daanje, *Het lied van ooievaar en dromedaris*. Dat had een hele goede recensie in *NRC*, vijf ballen, dus dan wil iedereen het. Alles wat er was, werd meteen gereserveerd en vloog de winkel uit. Maar omdat er wereldwijd een groot papiertekort is, duurt het lang voordat boeken kunnen worden bijgedrukt. Maar één iemand van ons heeft het kunnen lezen omdat wij zelf ook geen exemplaar konden vasthouden. Ik weet dus niet eens waarover het gaat.’

COLUMN | OMAR GHALY

Alles wees erop, maar toch kreeg ik (nog) geen Nobelprijs

Precies twee weken geleden zat ik de hele dag naar mijn telefoon te staren. Ik wachtte op een belletje uit Stockholm. Op 6 oktober werd namelijk de Nobelprijs voor de literatuur uitgereikt. Sinds Bob Dylan de prijs heeft gekregen, ben ik ervan overtuigd dat ik binnen niet onafzienbare tijd zelf een Nobelprijs zal mogen ontvangen. Alle tekenen wezen erop dat dit mijn jaar zou worden. Allereerst is 6 oktober de nationale feestdag van Egypte, het zou een mooie geste zijn geweest van de Zweedse Academie als ze juist op die dag de tweede Egyptische laureaat hadden aangekondigd. Daarnaast stond ik niet in de lijstjes van de bookmakers, vaak óók een belangrijke vereiste om de prijs te krijgen. Overigens zou het ook wel tijd

worden dat de column als genre wat erkenning kreeg. De romanciers, de dichters, ja zelfs de zangers, hebben in de laatste jaren Nobelprijzen voor de Literatuur mogen ontvangen. Mijn vakgenoten en ik moeten nu al geruime tijd wachten op die eer. Zo bleef ik de hele ochtend aan de telefoon gekluisterd, op de redactie van *Mare* hadden ze de flessen champagne al ingeslagen en koud gezet. Tergend langzaam verstreken de minuten tot dat noodlottige pushbericht van de *NOS*: Franse schrijfster Annie Ernaux krijgt Nobelprijs voor Literatuur. Kut.

Weer niet gewonnen dit jaar. Mulisch wist het al: het rijtje van mensen die de Nobelprijs wonnen is mooi, het rijtje van mensen die hem niet kregen nog mooier. Gelukkig ben ik niet de enige die een groot vertrouwen heeft in mijn kansen om spoedig in de voetsporen van Ernaux en Dylan te treden. Mijn alma mater, de Universiteit Leiden, houdt er ook flink rekening mee. In de wandelgangen van de UB hangt een overzichtje met alle zestien Leidse winnaars van de Nobelprijzen. In hun overzicht hebben ze ruimte overgelaten voor één

volgende laureaat.

Het zou ook weer eens tijd worden. De laatste keer dat een Leidse wetenschapper won, was in 1984. De winnaar toen was Niels Jerne die hier twee jaar natuurkunde studeerde alvorens terug te keren naar zijn vaderland Denemarken, om daar te beginnen aan een studie medicijnen, het vak waarvoor hij de Nobelprijs kreeg.

Voor Nederlands succes hoeven we minder ver terug. Sinds 2010 is het drie keer gebeurd dat bij een Nederlandse universiteit de vlag uit kon. In Rotterdam, Groningen en Nijmegen. Wij lopen kortom achter. Schandelijk voor de moeder onzer vaderlandse universiteiten.

Bij dezen dus een belofte mijnerzijds: ik zal mijn stinkende best doen om volgend jaar toch die Nobelprijs voor de Literatuur binnen te slepen. Mocht dat niet lukken, dan neem ik ook genoeg met een Nobelprijs voor de Vrede. Ik heb dan wel hulp nodig. Daarom roep ik de universiteit op om flink te gaan lobbyen in Stockholm, onze eer staat immers op het spel. Als de tijd dan daar is, zal ik met plezier en genoeg dat zeventiende bordje onthullen in de UB. Dat is dan wel het minste wat ik kan doen.

OMAR GHALY is student Egyptologie

‘De redactie van *Mare* had de flessen champagne al ingeslagen en koud gezet’